

Research Article

Capacity of rural-urban interactions and structural empowerment of farmers toward rural economy sustainability (Case study: Semirum county)

Farid Farhadi¹, Naser Shafieisabet*¹ , Zohreh Fanni¹

1-Department of Human Geography and Spatial Planning, Faculty of Earth Sciences, Shahid Beheshti University, Tehran

Received: 14 Jul 2023 Accepted: 22 Aug 2024

Extended Abstract

Introduction

The capacity of rural-urban interactions is one of the fundamental pillars of a sustainable rural economy, which neglecting it in the economic development policy and planning system of less developed countries such as Iran has led to the expansion of other economic activities, little access to economic resources, facilities and infrastructures, which the economic stability of its villages has faced serious challenges. In this research, the county of Semirum has been studied in order to evaluate the effect of the size of rural-urban flows on the structural empowerment of farmers and the sustainability indicators of the rural economy.

Materials and Methods.

This research has been done by descriptive-analytical and survey method and using library and field tools. Data collection was done with a questionnaire, the statistical population is the villages of Semirum county. According to the number of farmers in 30 villages (2341), the sample size was equal to 314 people, which was obtained through Cochran's formula. The items were rated using a five-point Likert scale. To measure the independent variable of the capacity of rural-urban interactions, the number of 26 items. Different dimensions of farmers' structural empowerment were evaluated as mediator variables through 18 items and 23 items were evaluated to measure rural economy sustainability indicators (dependent variable). Analyzes were done through SPSS and AMOS software. The direct and indirect effects of the variables were determined using the structural equation model (SEM).

Results and Discussion

The results showed that by comparing the total effect of each factor increasing the flow of money and capital to the villages, it had the greatest effect in relation to the effect of rural-urban interactions on the structural empowerment of farmers.

Citation: Shafieisabet, N. et al, 2025. Capacity of rural-urban interactions and structural empowerment of farmers toward rural economy sustainability, *Res. Earth. Sci.* 15(4), (77-96) DOI: 10.48308/esrj.2024.231113.1166

* Corresponding author E-mail address: n_shafiei@sbu.ac.ir

This issue is due to the use of the capital flow transfer from the cities and the cash they send from the cities to the villages, especially the rural people working in the cities, which can stimulate the development of the rural economy. In this regard, the index of opportunity (education and awareness) has the highest level of influence in improving the capabilities of rural farmers, and in relation to the impact of rural-urban interactions on the stability of the rural economy, the indicator of increasing investment has the highest level of influence.

Conclusion

However, increasing the size of rural-urban spatial flows (the capacity of rural-urban interactions) has a positive effect on the stability of the rural economy, which itself is a function of improving the structural empowerment of farmers. However, endogenous factors influencing the size of rural-urban flows as inherent obstacles in improving the structural empowerment indicators of villagers are still significant. Therefore, in order to promote the sustainability of the rural economy in the study area, on the one hand, it is necessary to increase the financial flows and investment affected by the rural-urban interaction in different sectors of the rural economy, especially in the scope of diversification of activities, and on the other hand, education and awareness. The continuous participation of farmers and their access to material resources should be given special attention as the most important factors in improving the sustainability of the rural economy. The research findings indicate that, among the structural empowerment indicators of farmers influenced by rural-urban interactions, the 'opportunity' index (education and awareness) and 'access' index (access to material resources) have the highest impact on enhancing farmers' capabilities. Moreover, the 'investment' index has the most significant effect on the sustainability of the rural economy. In this regard, increased interactions between farmers and urban experts, along with the education acquired through these interactions, have strengthened farmers' ties to international markets, consequently boosting export-oriented production. Apple production in Semirom County can serve as a capacity for establishing new economic institutions within rural areas. Additionally, urban investors who have migrated to rural areas, bringing with them market knowledge from urban centers, have improved farmers' skills in connecting to primary markets and relevant marketplaces. Positive interactions between the city and rural areas can enhance farmers' access to inputs and services, support businesses, mitigate the effects of a single-crop economy reliant on apple cultivation, utilize the region's natural capabilities, and increase investments in activities complementary to agriculture, thereby strengthening the economic indicators of settlements. Furthermore, the increased production of apples in the villages of Semirom County has strengthened the reciprocal connections between villages beyond the county and with other major cities in the region and the country. Therefore, examining the explicit and implicit capacities influenced by the magnitude of rural-urban flows, which contribute to strengthening the components of farmer empowerment, is deemed necessary. Future studies should focus on investigating the impacts of the capacity of rural-urban interactions on improving components such as organization-building, institutionalization, and information technology, adopting a comprehensive approach.

Keywords: Economic sustainability, Rural-urban interactions, Empowerment.

ظرفیت تعاملات روستایی - شهری و توانمندسازی ساختاری کشاورزان در راستای پایداری اقتصاد روستایی (مورد مطالعه: شهرستان سمیرم)

فرید فرهادی^۱، ناصر شفیعی ثابت^{۱*}، زهره فنی^۱

۱- گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشکده علوم زمین، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

(پژوهشی) دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۴/۲۳ پذیرش نهایی مقاله: ۱۴۰۲/۰۶/۰۱

چکیده گسترده

مقدمه

ظرفیت تعاملات روستایی - شهری یکی از ارکان بنیادین اقتصاد پایدار روستایی که نادیده انگاشتن آن در نظام برنامه‌ریزی توسعه اقتصادی کشورهای کمتر توسعه یافته همچون ایران موجب گسترش اندک دیگر فعالیت‌های اقتصادی، دسترسی اندک به منابع، امکانات و زیرساخت‌های اقتصادی شده که پایداری اقتصادی روستاهای آن را با چالش‌های جدی روبرو کرده است. در این پژوهش شهرستان سمیرم مورد مطالعه قرار گرفته تا اثرگذاری اندازه جریان‌های روستایی - شهری در توانمندسازی ساختاری کشاورزان و شاخص‌های پایداری اقتصاد روستاها مورد ارزیابی قرار گیرد.

مواد و روش‌ها

این پژوهش از روش توصیفی - تحلیلی و پیمایشی و با استفاده از ابزار کتابخانه‌ای و میدانی انجام گرفته است. جمع‌آوری داده‌ها با پرسشنامه انجام شده، جامعه آماری روستاهای شهرستان سمیرم است. با توجه به تعداد بهره‌برداران در ۳۰ روستا (۲۳۴۱) حجم نمونه برابر با ۳۱۴ نفر شد که از طریق فرمول کوکران بدست آمد. آیت‌ها با استفاده از مقایس پنج نقطه‌ای لیکرت رتبه بندی شدند. برای سنجش متغیر مستقل ظرفیت تعاملات روستایی - شهری، تعداد ۲۶ گویه. ابعاد مختلف توانمندسازی ساختاری کشاورزان، به مثابه متغیر میانجی، از طریق ۱۸ گویه و برای سنجش شاخص‌های پایداری اقتصاد روستایی (متغیر وابسته)، تعداد ۲۳ گویه مورد ارزیابی قرار گرفت. تحلیل‌ها از طریق نرم افزارهای SPSS و AMOS انجام شد. اثرات مستقیم و غیر مستقیم متغیرها با استفاده از مدل معادلات ساختاری (SEM) تعیین گردید.

نتایج و بحث

نتایج نشان داد که با مقایسه اثر کل هر عامل، افزایش جریان پول و سرمایه به روستاها، بیشترین تأثیر را در ارتباط با تأثیر تعاملات روستایی - شهری بر توانمندسازی ساختاری کشاورزان داشته است. این موضوع به دلیل بهره‌گیری از انتقال جریان سرمایه از شهرها و وجوه نقد ارسالی آن‌ها به ویژه افراد روستایی شاغل در شهرها دارد که می‌تواند محرک توسعه اقتصاد روستاها گردد. در این راستا شاخص فرصت (آموزش و آگاهی بخشی) بالاترین میزان اثرگذاری در ارتقاء توانمندی کشاورزان روستایی را داشته و در ارتباط با اثر گذاری تعاملات روستایی - شهری بر پایداری اقتصاد روستایی شاخص افزایش سرمایه‌گذاری، بالاترین میزان اثرگذاری را به خود اختصاص داده است.

استناد: شفیعی ثابت، ن. و همکاران، ۱۴۰۳. ظرفیت تعاملات روستایی - شهری و توانمندسازی ساختاری کشاورزان در راستای پایداری

اقتصاد روستایی، پژوهشهای دانش زمین: ۱۵(۴)، (۹۶-۷۷)، DOI: 10.48308/esrj.2024.231113.1166

E-mail: n_shafiei@sbu.ac.ir

* نویسنده مسئول:

نتیجه‌گیری

هرچند، افزایش اندازه جریان‌های فضایی روستایی - شهری (ظرفیت تعاملات روستایی - شهری) بر پایداری اقتصاد روستایی که خود تابعی از ارتقاء توانمندسازی ساختاری کشاورزان است اثرگذاری مثبت دارد. اما، عوامل درون‌زاد اثرگذار بر اندازه جریان‌های روستایی - شهری به‌عنوان موانعی ذاتی در بهبود شاخص‌های توانمندسازی ساختاری روستاییان هنوز چشمگیر است. بنابراین برای ارتقا پایداری اقتصاد روستایی در ناحیه مورد مطالعه باید از سویی به افزایش جریان‌های مالی و سرمایه‌گذاری متأثر از تعامل روستایی - شهری در بخش‌های مختلف اقتصاد روستایی به ویژه در گستره متنوع‌سازی فعالیت‌ها، و از دیگر سو به آموزش و آگاهی‌بخشی مستمر کشاورزان و دسترسی آنها به منابع مادی به‌عنوان مهمترین عوامل ارتقاء پایداری اقتصاد روستایی توجه ویژه ای شود. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که از میان شاخص‌های توانمندسازی ساختاری کشاورزان تحت‌تأثیر تعاملات روستایی و شهری، شاخص «فرصت» (آموزش و آگاهی) و «دسترسی» (دسترسی به منابع مادی) بیشترین تأثیر را در ارتقای توانمندی کشاورزان دارند. همچنین شاخص «سرمایه‌گذاری» بیشترین تأثیر را بر پایداری اقتصاد روستایی دارد. در این راستا، افزایش تعاملات بین کشاورزان و کارشناسان شهری، همراه با تحصیلات حاصل از این تعاملات، موجب تقویت پیوند کشاورزان با بازارهای بین‌المللی و در نتیجه رونق تولید صادرات محور شده است. تولید سیب در شهرستان سمیرم می‌تواند ظرفیتی برای ایجاد نهادهای اقتصادی جدید در روستاها باشد. علاوه بر این، سرمایه‌گذاران شهری که به مناطق روستایی مهاجرت کرده‌اند و دانش بازار را از مراکز شهری به ارمغان می‌آورند، مهارت‌های کشاورزان را در اتصال به بازارهای اولیه و بازارهای مربوطه بهبود بخشیده‌اند. تعاملات مثبت بین شهر و مناطق روستایی می‌تواند دسترسی کشاورزان به نهادهای و خدمات را افزایش دهد، از کسب‌وکارها حمایت کند، اثرات اقتصاد تک محصولی متکی به کشت سیب را کاهش دهد، از قابلیت‌های طبیعی منطقه استفاده کند و سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های مکمل کشاورزی را افزایش دهد. در نتیجه شاخص‌های اقتصادی شهرک‌ها را تقویت می‌کند. همچنین افزایش تولید سیب در روستاهای شهرستان سمیرم باعث تقویت ارتباط متقابل بین روستاهای خارج از شهرستان و سایر شهرهای بزرگ منطقه و کشور شده است. بنابراین بررسی ظرفیت‌های آشکار و ضمنی متأثر از حجم جریان‌های روستایی - شهری که به تقویت مؤلفه‌های توانمندسازی کشاورزان کمک می‌کند، ضروری تلقی می‌شود. مطالعات آتی باید بر بررسی تأثیر ظرفیت تعاملات روستایی و شهری بر بهبود مؤلفه‌هایی مانند سازمان‌سازی، نهادینه‌سازی و فناوری اطلاعات با اتخاذ رویکردی جامع متمرکز شود.

واژگان کلیدی: پایداری اقتصادی، تعاملات روستایی - شهری، توانمندسازی.

مقدمه

اطلاعات، و امکانات محیطی همراه با بسیاری از تعاملات دیگر به‌گونه‌ای مستقیم یا غیرمستقیم به دگرگونی‌های فضایی و اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی و شهری همبسته است، تعریف می‌شود. ظرفیت تعاملات روستایی - شهری بر بنیان نظری «رویکرد فراگیر» در نظریه پیوندهای روستایی - شهری مایک داگلاس و بر مبنای رویکردهای «مکان‌مبنا» و «اجتماع مبنا» تبیین می‌شود (Dougllass, 1998; Shafiei, 2022; Sabet and Mirvahedi, 2022). رویکرد مکان‌مبنا، از یک سو، بر روی اندازه جریان‌های فضایی همچون اندازه

ظرفیت تعاملات روستایی - شهری توانایی آشکار و پنهان جریان‌های فضایی میان روستاها و شهرها بر مبنای کشش هر بخش از جریان‌ها با توجه به توانایی موجود برای ایجاد دگرگونی‌ها در روستاها انگاشته می‌شود؛ و در چند دهه گذشته به مثابه یکی از راهبردهای پنهان برای پایداری اقتصاد روستایی بر روی آن پافشاری شده است. ظرفیت تعاملات روستایی - شهری دربرگیرنده اندازه و گنجایش جریان‌های دوسویه مردم، کالاها و خدمات، سرمایه،

گرفته‌اند (Koc and Ceylan, 2007). افزایش جریان اطلاعات و دسترسی فزاینده کشاورزان روستایی به اطلاعات نوین، زمینه تعامل بیشتر آن‌ها را با شهری‌ها و دیگر روستاییان فراهم می‌سازد و به اتخاذ تصمیم‌های درست کمک می‌نماید. با گسترش فناوری‌های نوین ارتباطی هزینه‌های تولید در مناطق روستایی را کاهش می‌دهد و سرعت دادوستدهای بازرگانی محصولات کشاورزان بیشتر می‌شود (Cheng et al, 2022). افزون بر این، با ایجاد تشکلهای، صندوق اعتبارات خرد و تعاونی‌های چندمنظوره کشاورزی و غیرکشاورزی، افراد و سازمان‌های غیردولتی شهری می‌توانند، ظرفیت محلی اشتغال‌زایی را با اعطای وام و تسهیلات مالی افزایش دهند. کشاورزان می‌توانند از این فرصت برای افزایش راندمان محصولات و برآیند آن افزایش درآمد بهره‌مند شوند (Isaksen and Trippel 2016; Von braun, 2014). بهره‌گیری اندک از ظرفیت تعاملات و جریان‌های روستایی - شهری به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه همچون ایران و در نواحی گوناگون آن در چهارچوب برنامه‌ریزی‌های اقتصادی موجب چالش‌های فراوان در راستای بهبود پایداری اقتصادی روستاهای شده است. بر مبنای چنین ضرورتی، بررسی عوامل اثرگذار همچون اندازه جریان متخصص شهری، کالا و خدمات، نوآوری، اطلاعات، سرمایه؛ و واکاوی اندازه جریان‌ها برای بهبود شاخص‌های توانمندسازی کشاورزان، در فرایند پایداری اقتصاد روستایی در درون نواحی هر سرزمین اهمیت ویژه‌ای می‌یابد. بر بنیان چنین نگرشی، سکونتگاه‌های روستایی شهرستان سمیرم به‌مثابه یک ناحیه برجسته برای واکاوی این موضوع برگزیده شد. روستاهای این شهرستان ظرفیت‌های پنهان فراتر از توانایی اقتصادی بکار گرفته شده (اقتصاد تک‌محصولی تولید سیب)، دارا هستند که در پی نادیده انگاشته شدن ظرفیت تعاملات روستایی - شهری در نظام سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی توسعه اقتصادی این ناحیه موجب گسترش اندک دیگر فعالیت‌های اقتصادی، دسترسی اندک به منابع، امکانات و زیرساخت‌های اقتصادی شده که پایداری اقتصادی روستاهای آن را با چالش‌های جدی روبرو کرده است. از سویی، توانایی پایین سیاست‌های برآمده از پایداری اقتصاد روستایی در تحلیل چالش‌های روستایی و ارائه راهکارهای مناسب برای بهبود ابعاد توسعه پایدار، باعث کوشش برنامه‌ریزان برای بهره‌مندی از رهیافت‌های نوینی که برآمده از ظرفیت‌های اقتصادی، نوآوری و

جریان مردم، کالا، سرمایه، فناوری، دانش، اطلاعات پافشاری دارد. از سوی دیگر، بر روی اندازه و گنجایش جریان‌های بخشی که دربرگیرنده اندازه جریان تولیدات کشاورزی به‌سوی شهر، و اندازه جریان کالاهای ساخته شده شهری به‌سوی نواحی روستایی است، تمرکز دارد. در کنار آن، رویکرد اجتماع مبنای تعاملات روستایی - شهری، بر روی اندازه جریان‌های آموزشی و آگاهی‌بخشی (فرصت)، بهبود دانش و مهارت کشاورزان (اطلاعات)، دسترسی به منابع، و پشتیبانی شهری‌ها برای تشکلهای در روستاها آن‌گونه که کانتر (Kanter, 1993) در مورد عوامل چهارگانه توانمندسازی ساختاری همچون فرصت، اطلاعات، پشتیبانی و دسترسی منابع گفته بود، پافشاری دارد. بدین‌سان، ظرفیت تعاملات روستایی - شهری با پدیده‌های اجتماعی و اقتصادی آمیخته می‌شود و هم‌کنشی در چارچوب اندازه این‌گونه جریان‌های روستایی - شهری به شکل ظرفیت‌ها و توانایی‌های پنهان و آشکار نمود می‌یابد. هنگامی که تعاملات بخشی و فضایی به شکل سازگار عمل نمایند، جریان‌های روستایی - شهری تسهیل می‌گردد و اندازه این جریان‌ها افزایش می‌یابد (Douglass, 2006; Akkununlo, 2015). ظرفیت نهادی تعاملات روستایی - شهری بر پایه ارتباط و وابستگی دانش متخصصان شهری و ذی‌نفعان روستایی و نهادهای خدمات‌دهنده محلی است (Yigitcanlar and Bulu, 2015). نیروی متخصص شهری، با ارائه آموزش و آگاهی‌بخشی، توانایی کشاورزان را برای تنوع‌بخشی به فعالیت‌ها، افزایش بهره‌وری و درآمد، دسترسی به اطلاعات و مشارکت را بهبود می‌بخشد. با آموزش نیروهای متخصص شهری در روستاها زمینه برای بهبود ابعاد توانمندسازی کشاورزان فراهم می‌شود (Kapfudzaruwa et al, 2018). بعد اقتصادی ظرفیت تعاملات روستایی - شهری با افزایش جریان سرمایه و دادوستد مالی و پولی در شکل‌های گوناگون همچون جابه‌جایی کالاها و افزایش جریان سرمایه و سرمایه‌گذاری شهروندان در بخش کشاورزی غیرکشاورزی مناطق روستایی تبیین می‌شود که به تقویت توانمندی‌های محلی، تأمین زیرساخت‌ها و توسعه سرمایه‌گذاری و سرانجام به پایداری اقتصادی مناطق روستایی کمک می‌کند (Wiggins et al, 2018). ظرفیت نوآوری با محرک‌های کلیدی "جذب و تولید ایده‌های نو"، و کسب و بهره‌برداری از تکنولوژی و فناوری نوین ارتباطات، شناسایی شده و مبنای اندازه‌گیری قرار

مشخص می‌شود (Shafiei Sabet and Azhariyanfar, 2017). ظرفیت نهادی تعامل روستایی - شهری، توانایی ایجاد روابط، گذار از بازدارنده‌های فرهنگی و توزیع متوازن قدرت را تبیین می‌کند و شامل مؤلفه‌های اصلی مردم، منابع و خدمات و تجهیزات می‌شود (Scheepers, 2015). پراژوگو و احمد (Prajogo and Ahmad, 2006) ظرفیت نوآوری را عامل میانجی یافته‌اند که عوامل محرک و انگیزه‌های نوآورانه را به خروجی‌هایی مثل نوآوری در فرایند فعالیت و تولید محصول تبدیل می‌کند. بررسی ادبیات نظری نمایان ساخت که نمونه‌های زیادی از مدل‌های تجربی مورداستفاده برای اندازه‌گیری تأثیر تعاملات روستایی - شهری بر معیارهای رشد اقتصاد روستایی وجود دارد. در ایالات متحده آمریکا، برای شناسایی ظرفیت تعاملات روستایی - شهری که باعث پایداری اقتصادی جوامع محلی در طول زمان می‌شود، از مدل رشد هم‌گرایی مشروط کارلینو و میلز (Carlino and Mills, 1987) بهره‌گیری شد؛ و پژوهشگران دیگری برای بررسی تأثیر رشد متغیرهای درون‌زای تعاملات روستایی - شهری از این مدل استفاده کردند (Carpenter and Loveridge, 2019). با در نظر گرفتن چارچوب رشد هم‌گرایی مشروط، مزایا و ظرفیت‌های بالقوه تعاملات روستایی - شهری برای اقتصاد روستایی، نشان می‌دهد که با ایجاد مراکز تولیدات کشاورزی و مراکز پردازش داده و فناوری اطلاعات، درآمد سرانه و اشتغال در نواحی روستایی افزایش می‌یابد (Van sandt and Carpenter, 2022). در چین، نگاه منطقه‌ای به تعاملات روستایی - شهری و تعامل فرهنگی - اجتماعی، رویکرد سنتی حاکمیت روستایی - شهری را شکل می‌دهد. پژوهش‌ها در این کشور آشکار ساخت که جریان‌ها و تحرک عوامل اجتماعی بین مناطق روستایی و شهری به طور فزاینده‌ای حکمرانی سنتی شهری و روستایی را به چالش می‌کشد و پتانسیل‌های اقتصادی و اجتماعی در نواحی روستایی از طریق بازسازی نهادی و فرهنگی و توسعه مشارکتی و یکپارچه‌سازی حکمرانی روستایی - شهری تحقق می‌یابد (Chao ye and Zhimin, 2022). همچنین فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات، با پتانسیل خود برای ایجاد دسترسی جهانی و اصلاحات آموزشی، راه‌حل امیدوارکننده‌ای برای کاهش ناپایداری اقتصادی نواحی روستایی در نظر گرفته می‌شود (Luo et al, 2022). در پژوهشی دیگر، پیوند جامعه روستایی به شهرهای پیرامونی

نهادی تعاملات روستایی - شهری شده است که به‌مثابه سازو کاری است که می‌تواند نقش بنیادین در جذب سرمایه، افزایش تولید، و درآمد و سرانجام پایداری اقتصاد روستایی ایفا نماید؛ بنابراین پژوهش حاضر با واکاوی ژرف در ادبیات و پیشینه تجربی موضوع و بهره‌گیری از شاخص‌ها و معیارهای بررسی شده در پی پاسخگویی به سؤال‌های زیر است: تعاملات روستایی - شهری چه تأثیری بر توانمندسازی ساختاری کشاورزان روستایی دارد؟ - توانمندسازی ساختاری متأثر از اندازه جریان‌های روستایی - شهری، چه تأثیری بر پایداری اقتصاد روستایی دارد؟ پیش از پاسخگویی به سال‌های بنیادین پژوهش، در بخش پسین مفاهیم، ادبیات و پیشینه پژوهش در راستای موضوع مورد مطالعه واکاوی می‌شود.

ادبیات و پیشینه پژوهش

«ظرفیت» یا گنجایش به معنی توانایی برای بهره‌گیری از فرصت‌ها، ایده‌ها و فناوری‌های نوین است (Aloini and Martini, 2013) که به ساختار و شرایط ویژه همانند سرمایه‌گذاری، توسعه مهارت‌ها و آموزش‌ها در گستره فردی و گروهی وابسته است (Cain and Lemmon, 2004). این مفهوم گستره‌ای از چالش‌های وابسته همچون مالکیت، تعهد، نوآوری، مشارکت، یادگیری، توسعه نهادی، تمرکززدایی، اصلاح بخش عمومی، مدیریت دانش، تغییر، مشارکت، آموزش، پاسخگویی، بهبود کارکرد نظام، افزایش پایداری و همانند آن را در برمی‌گیرد. بر پایه مفهوم «ظرفیت»، «ظرفیت تعاملات روستایی - شهری» به‌مثابه یک کمیت مادی و غیرمادی برای یک مکان و فضا است، و آن اندازه مادی و غیرمادی است که اگر به مقدار معینی از آن کمیت به مکان داده شود، اندازه آن مکان یک واحد افزایش خواهد یافت (Douglass, 1998; Shafiei Sabet and Mirvahedi, 2022). رویکردهای گوناگون و مدل توسعه «برون‌زا»، موفقیت‌هایی مانند افزایش نرخ اشتغال در مناطق روستایی، بهبود فناوری، ارتباطات و زیرساخت‌ها و همچنین مبارزه با تهی‌سازی درازمدت روستاها داشته است. ولی، به دلیل ماهیت غیرمشارکتی و وابستگی به سرمایه‌گذاری خارجی مورد نقد است (Gkartios and Lowe, 2019)؛ بنابراین توجه به ظرفیت منابع «درون‌زا» به توسعه روستایی پیشنهاد شد که با تعاملات پویا میان مناطق محلی و محیط‌های وسیع‌تر

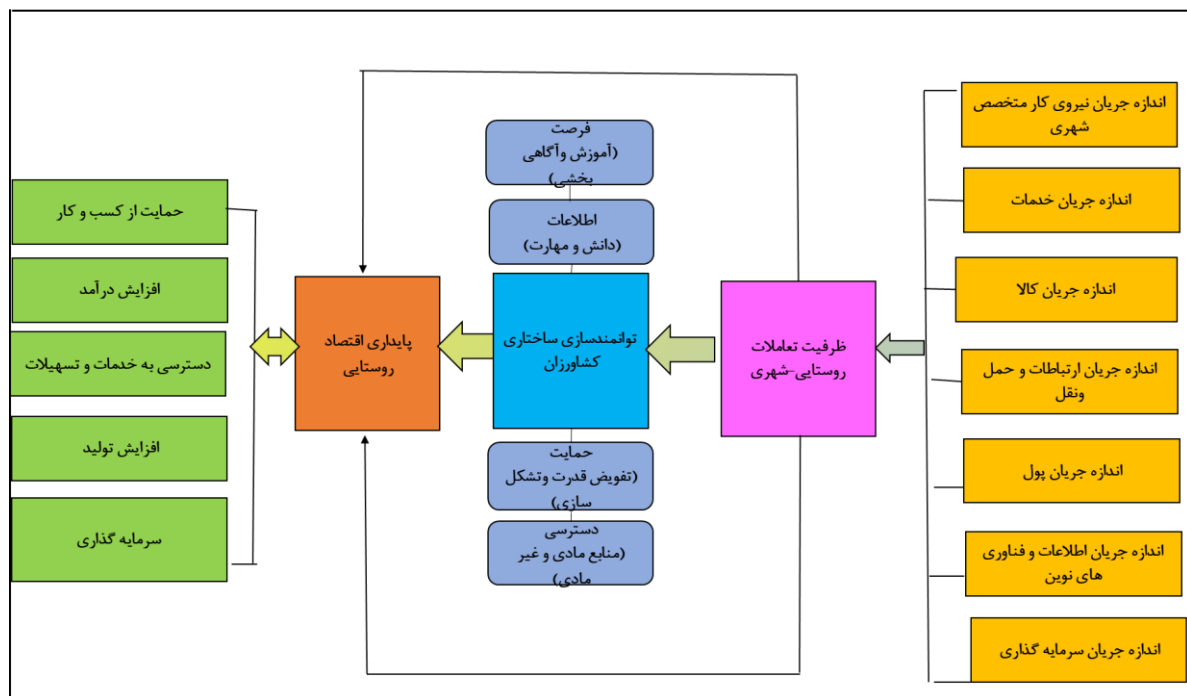
و تقویت ظرفیت توسعه درون‌زا روستایی آشکار ساخت که شبکه غذایی جایگزین، ابزار بسیار مفیدی برای ایجاد و تقویت تعاملات بین مناطق توسعه‌نیافته روستایی پیرامونی و مراکز شهری است و مفهوم «سرمایه اجتماعی» می‌تواند به درک عمیق تعاملات بین بازیگران در درون شبکه‌ها کمک نماید (Cheng et al, 2022). در اردن، پافشاری بر روابط و وابستگی‌های روستایی - شهری باهدف توسعه سیاست‌های پایداری منطقه‌ای است که با افزایش جریان سرمایه و سرمایه‌گذاری در روستاها تعامل مردم با شهرنشینان و سازمان‌های دولتی بیشتر می‌شود و این موضوع زمینه آموزش‌های فنی را فراهم می‌سازد (Gharaibeh et al, 2022). از سوی دیگر بخشی از سرمایه‌گذاری‌ها به مباحث ترویجی و آموزشی روستاییان اختصاص دارد؛ لذا افزایش جریان سرمایه از شهر به روستا می‌تواند به افزایش سطح دانش فنی مردم بینجامد (Tacoli, 2006). در ایران نیز، در زمینه تعاملات روستایی - شهری تاکنون پژوهش‌های پرشماری توسط پژوهشگران صورت گرفته است. در این پژوهش‌ها، تعاملات شهر و روستا در ارتباط با متغیرهایی همچون، تسلط بر مالکیت اراضی کشاورزی، تولید و فروش محصولات سنتی و صنایع دستی در نواحی روستایی و نیز بر پایه عقد قراردادهایی در زمینه دام با روستاییان، منابع روستایی، دریافت بهره مالکانه از زمین‌های روستایی، پیش‌خرید تولیدات روستایی و روابط تجاری نابرابر، نفوذ تجاری گسترده به همراه سرمایه‌گذاری سرمایه‌داران شهری در بافت فرش، جریان یک‌سویه درآمد از روستا به شهر، مورد بررسی قرار گرفته است (Zarabi et al, 2011). پژوهش‌ها بیانگر این است که سیاست‌ها و برنامه‌های سنجیده و متناسب می‌تواند در تقویت تعامل دوسویه روستایی - شهری و اصلاح روابط به نحوی مؤثر و کارآمد اثربخش گردد و به تعدیل تفاوت‌ها و نابرابری‌های روستایی - شهری بینجامد (Saeedi et al, 2012). پژوهش شفییعی ثابت و ازهاریانفر با بررسی پیوندهای روستایی - شهری و سرمایه‌گذاری و سطح توسعه بازارهای هفتگی روستایی، اهمیت بازاریابی محصولات گوناگون کشاورزی و غیرکشاورزی و گسترش اشتغال در راستای توسعه پایدار ناحیه‌ای را بیان می‌کند (Shafiei Sabet and Azhariyanfar, 2017). در همین راستا پژوهش‌های دیگر نشان‌دهنده تأثیر مثبت مزایای پیوندهای روستایی - شهری بر امنیت غذایی پایدار (Shafiei Sabet

and Mirvahedi, 2022) و مشارکت کشاورزان برای سرمایه‌گذاری در تنوع بخشیدن به محصولات، بهبود زیرساخت‌های تولید کشاورزی و غیرکشاورزی است (Shafieisabet and Mirvahedi, 2021). اگرچه پژوهش‌های پرشماری اثرات پیوندهای روستایی شهری را در توسعه روستایی مورد مطالعه قرار داده‌اند (Azad Hedayat et al, 2015)، با این حال، پژوهش‌های اندکی به ارتباط میان بهبود شاخص‌های توانمندسازی ساختاری کشاورزان متأثر از ظرفیت تعاملات و جریان‌های روستایی - شهری و پیامدهای برآمده از آن در فرایند پایداری اقتصاد روستایی، به‌گونه‌ای هم‌زمان پرداخته‌اند که نوآوری این پژوهش را در مقایسه با پژوهش‌های پیشین نمایان می‌سازد. از سوی دیگر، رویکرد فراگیر که دیدگاه نظری حاکم بر این پژوهش است، نگرش جامع‌تری نسبت به ظرفیت تعاملات روستایی - شهری دارد. این رویکرد بر این باور است که به موضوع ظرفیت تعاملات روستایی - شهری باید به‌عنوان یک فرایند فراگیر و یکپارچه نگریسته شود. فراگیری به این معنی که تمامی کنشگران و بازیگران روستایی و شهری را دربر گرفته؛ و یکپارچگی به این مفهوم که شهرها و روستاها با توسعه ظرفیت‌ها و افزایش توانمندی روستاییان، مکمل یکدیگر هستند؛ بنابراین، بر مبنای رویکرد فراگیر، تعاملات روستایی - شهری فراتر از نگریستن به جستارهایی همچون جریان‌های فضایی و جریان‌های بخشی است؛ و با نگاه اجتماع مبنای، تعاملات روستایی - شهری را با پدیده‌های اجتماعی و اقتصادی آمیخته می‌سازد. از این رو، هم‌کنشی در چارچوب جریان‌های روستایی - شهری به‌صورت ظرفیت‌های پنهان و آشکار نمود می‌یابد. زمانی که تعامل بخشی و فضایی به شکل سازگار عمل کنند از راه جریان‌های متخصص شهری با کشاورزان روستایی، توانمندسازی آن‌ها امکان‌پذیر می‌شود و در پی توانمند کردن مجموعه گسترده‌ای از روستاییان است. این رویکرد به دلیل ماهیت مشارکتی خود، اثرات توانمندساز بیشتری دارد؛ بنابراین، انتظار می‌رود واکاوی ظرفیت تعاملات روستایی - شهری بر بنیان این رویکرد زمینه‌نویسی را در راستای توانمندسازی کشاورزان و پایداری اقتصاد روستایی در کشورهای درحال توسعه با شرایط ایران و ناحیه مورد مطالعه ارائه نماید.

مواد و روش‌ها

تحقیق مدل‌سازی شد. اجزای این مدل که بر مبنای پیشینه و ادبیات موضوع و با توجه به شرایط ناحیه مورد مطالعه طراحی شد، شامل: (۱) متغیر مستقل یعنی ظرفیت تعاملات روستایی - شهری؛ (۲) متغیر میانجی توانمندسازی ساختاری کشاورزان؛ (۳) متغیر وابسته شاخص‌های پایداری اقتصاد روستایی است.

برای بررسی ظرفیت‌های تعاملات روستایی - شهری و تأثیر آن بر بهبود شاخص‌های توانمندسازی ساختاری کشاورزان در فرایند پایداری اقتصاد روستایی شکل ۱ به عنوان چارچوبی کلی برای آشکار نمودن روابط میان متغیرهای

شکل ۱: مدل مفهومی پژوهش، مأخذ: بر مبنای واکاوی ادبیات و پیشینه پژوهش

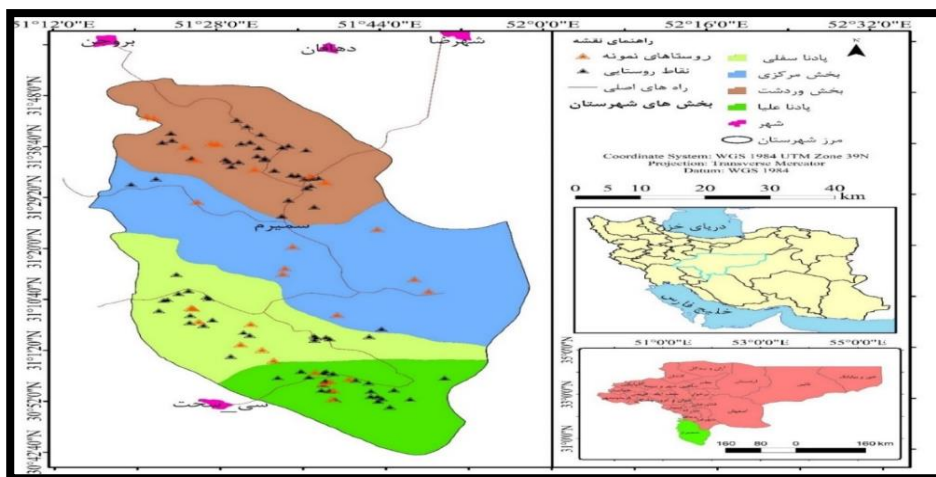
تصادفی در این پژوهش تعداد ۳۰ روستا تعیین شد. این روستاها در محدوده ۴ بخش (مرکزی، وردشت، پادنا علیا و پادنا سفلی) استقرار دارند (شکل ۲). سپس در مرحله دوم، روستاهای هر شهرستان براساس سه گروه جمعیتی با توجه شرایط طبیعی، فاصله از شهر و براساس اندازه جمعیت‌شان به گروه‌های کم جمعیت (کمتر از ۵۰ خانوار)، جمعیت متوسط (۵۰-۱۰۰ خانوار) و پر جمعیت (بیشتر از ۱۰۰ خانوار) با روش نسبت به اندازه، تعداد نمونه به نسبت روستاها به صورت تصادفی انتخاب شد. در واقع، انتخاب سکونتگاه‌های نمونه با در نظر گرفتن درصد توزیع آن‌ها، با استفاده از نمونه‌گیری ترکیبی تصادفی شامل نمونه‌گیری نسبی یا طبقه‌ای در مرحله اول و سپس تصادفی صورت گرفت. در گام پسین، پس از اینکه روستاهای نمونه انتخاب شدند، با استفاده از روش «احتمال نسبت به اندازه» بر بنیاد تعداد بهره‌برداران کشاورزی تعداد نمونه مورد نظر در هر روستا به دست آمد. در گام بعدی با توجه به تعداد بهره

تحقیق حاضر با توجه به هدف از نوع کاربردی و بر مبنای نحوه گردآوری داده‌ها از نوع توصیفی - پیمایشی است و بر حسب ماهیت داده‌ها از نوع تحقیقات کمی است. روش جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات به دو صورت کتابخانه‌ای و میدانی است. به سخن دیگر، برای تدوین مبانی نظری و پیشینه پژوهش و ادبیات موضوع از روش کتابخانه‌ای و برای جمع‌آوری داده‌های میدانی در ارتباط با شاخص‌ها، گویه‌ها و سنجه‌ها از روش پیمایش میدانی بهره گرفته شد. پس از گرفتن نظرات مسئولین محلی، متخصصان و کارشناسان کشاورزی، بر اساس دیدگاه آن‌ها گویه‌ها و سنجه‌های پرسشنامه کمی در سطح تحلیل روستا و بهره‌برداران روستایی تنظیم شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی استفاده کرده‌ایم. جامعه آماری پژوهش تعداد ۱۰۲ روستای دارای کشاورزی فعال شهرستان سمیرم است که براساس قضیه حد مرکزی، تعداد نمونه بزرگتر و مساوی عدد ۳۰ بود بر این مبنای، تعداد نمونه

و پیش برآورد واریانس $S^2 = 0/۲۵$ حجم نمونه برابر (۳۱۴) $(n=)$ به دست آمد.

برداران در ۳۰ روستا (۲۳۴۱) در حجم نمونه تصادفی برای تکمیل پرسشنامه در سطح سکونتگاه‌های روستایی، از طریق فرمول کوکران با سطح اطمینان ۹۵٪ و دقت احتمالی ۰/۰۵

شکل ۲: موقعیت روستاهای مورد مطالعه

این شالوده، متغیرها و شاخص‌های نهایی ظرفیت تعاملات روستایی - شهری (جدول ۱) به مثابه متغیر مستقل، و تأثیر آن بر ارتقا شاخص‌های توانمندسازی ساختاری کشاورزان (جدول ۲) و تأثیرات پایداری اقتصادی حاصل از آن (جدول ۳)، ارائه شده است. سنجش این شاخص‌ها به صورت گزینه‌های رتبه‌ای طیفی لیکرت از مقدار ۱ خیلی کم تا مقدار ۵ خیلی زیاد بود. روش‌های آماری مورد استفاده در این پژوهش، با استفاده از مدل معادلات ساختاری (SEM) و با نرم‌افزار (AMOS) انجام شد. مدل معادلات ساختاری (SEM) یکی از رویکردهای آماری جامع برای آزمون فرضیه‌ها در روابط میان متغیرهای پنهان و آشکار مورد استفاده قرار گرفت (Hermstad et al, 2010).

در این رابطه برای سنجش متغیر مستقل ظرفیت تعاملات روستایی - شهری، تعداد ۲۵ گویه مطابق جدول ۱ از مطالعات پژوهشگران مختلف، در ارتباط با موضوع مورد مطالعه استفاده شد. ابعاد مختلف توانمندسازی ساختاری کشاورزان، به مثابه متغیر میانجی، از طریق ۱۸ گویه، مطابق جدول ۲ از مطالعات پژوهشگران مختلف، در ارتباط با موضوع مورد مطالعه، مورد سنجش قرار گرفت. برای سنجش شاخص‌های پایداری اقتصاد روستایی (متغیر وابسته)، تعداد ۲۲ گویه، مطابق جدول ۳ مورد ارزیابی قرار گرفت. روایی صوری پرسشنامه تحقیق توسط خبرگان و متخصصان صاحب‌نظر در دانشگاه شهید بهشتی و سازمان جهاد کشاورزی استان و شهرستان سمیرم در ارتباط با موضوع پژوهش و با اجرای نظرخواهی از آن‌ها انجام شد. بر

جدول ۱: ابعاد و شاخص‌های ظرفیت تعاملات روستایی - شهری

شاخص	ابعاد	تعاملات روستایی - شهری
اندازه آموزش ارائه شده متخصصان شهری در زمینه قوانین و مقررات مالی، عمرانی و خدماتی به کشاورزان	اندازه جریان	تعاملات روستایی - شهری
میزان همکاری متخصصان شهری در راه اندازی صنایع تبدیلی و مکمل فعالیت کشاورزی	نیروی متخصص شهری	
میزان همکاری متخصصان شهری در بازاریابی و فروش محصولات		
میزان همکاری متخصصان شهری برای ایجاد سیستم‌های آبیاری مدرن و پر بازده مانند آبیاری قطره‌ای و لوله‌ای		ظرفیت نهادی
اندازه خدمات (قبل، حین و پس از فروش محصولات) ارائه شده توسط افراد و سازمان‌های شهری	اندازه جریان - خدمات (اداری)،	
میزان ارائه خدمات اداری ارائه شده توسط افراد و سازمان‌های شهری		
اندازه خدمات آموزشی و مهارت‌های فنی به کشاورزان توسط موسسات آموزشی و متخصصان شهری	فنی، نهاده‌ها و (...)	
میزان ارائه نهاده‌های تولید توسط افراد و سازمان‌های شهری		
میزان تأمین کالاهای مورد نیاز روستاییان توسط بازار و کاسبان شهری	اندازه جریان کالا	

ظرفیت نوآوری	
تأمین کالاهای مورد نیاز خانوار روستایی توسط خرده فروشان شهری	اندازه جریان حمل و نقل و ارتباطات
ایجاد شرکت‌های باربری و خدمات حمل و نقل محصولات	میزان دسترسی به راه‌های مناسب برای ارائه محصولات کشاورزی و غیر کشاورزی به شهر
گسترش راه‌های فرعی بین مزارع و باغات	جذب ایده‌های نو در فرایند فعالیت‌ها
میزان ترویج و به کارگیری نوآوری در شیوه‌های جدید آبیاری و تولید توسط افراد و سازمان‌های شهری	جریان اطلاعات و فناوری‌های نوین
ایجاد کارگاه‌های نوآوری آموزشی توسط افراد و موسسات شهری	اندازه اطلاعات ارائه شده در خصوص شیوه‌های جدید محصول پربازده و مدیریت بهینه مزرعه و باغات
ارائه شیوه‌های نوین بازاریابی و روش‌های مدرن جهت افزایش میزان تولید محصولات توسط افراد و موسسات شهری	اندازه اطلاعات ارائه شده در خصوص شیوه‌های جدید بازاریابی محصولات کشاورزی، دامی و صنایع دستی
در اختیار گذاشتن فناوری و ادوات کشاورزی، به روستاییان توسط افراد و متخصصان شهری	اندازه سرمایه گذاری در روستا
میزان سرمایه‌گذاری شهری در فعالیتهای صنعتی - کارگاهی، معادن و ساخت و ساز در روستا	میزان سرمایه‌گذاری شهری در فعالیتهای خدماتی در روستا
میزان سرمایه‌گذاری شهری در فعالیتهای خدماتی در روستا	میزان ارائه وام و تسهیلات مالی توسط منابع رسمی و غیر رسمی شهر برای روستاییان
میزان ارائه وام و تسهیلات مالی توسط منابع رسمی و غیر رسمی شهر برای روستاییان	میزان اعتبارات خرد و ایجاد صندوق‌های اعتباری در روستا
میزان اعتبارات خرد و ایجاد صندوق‌های اعتباری در روستا	میزان ارسال پول نقد توسط مهاجران روستایی ساکن در شهرها به خانه
میزان ارسال پول نقد توسط مهاجران روستایی ساکن در شهرها به خانه	پژوهشگران
Gharaibeh et al, 2022; Cheng et al, 2022; Echebiri et al, 2017; Nakasone and Torero, 2016; Luo et al, 2022	

جدول ۲: متغیرهای پنهان و آشکار فرآیند توانمندسازی ساختاری کشاورزان

متغیر پنهان	متغیر آشکار	شاخص
فرصت	آموزش و آگاهی بخشی	آموزش و آگاهی بخشی در زمینه قوانین و مقررات مالی، عمرانی و خدماتی
	آموزش و آگاهی بخشی	میزان دسترسی کشاورزان به فرصت‌های آموزشی در زمینه شناخت وظایف و حدود اختیارات خود و در ارتباط با نهادهای دولتی
		آموزش و آگاهی بخشی در زمینه سیاست‌گذاری، برنامه‌ها، پروژه‌ها و تصمیم‌گیری‌های مالی و غیر مالی
		میزان آموزش و آگاهی کشاورزان در زمینه مدیریت باغ و مزرعه
اطلاعات	دانش و مهارت	میزان دانش و مهارت کشاورزان در زمینه باغداری و زراعی و دامی
		میزان دانش و مهارت کشاورزان در زمینه مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها، برنامه‌های مرتبط با فعالیت کشاورزی
		میزان دانش و مهارت افراد در زمینه قدرت چانه زنی و قیمت گذاری و بازاریابی محصولات
		میزان دانش و مهارت کشاورزان در زمینه برقراری ارتباط مطلوب با دستگاه‌ها و سازمان‌های ذی ربط
	فناوری اطلاعات	میزان کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات و آموزش استفاده از آن‌ها برای بازاریابی و فروش محصولات تولیدی
		برقراری جریان صحیح تبادل اطلاعات و گفتگو میان مردم برای مشارکت در روستا
		میزان کاربرد شبکه‌های اجتماعی مجازی برای اطلاع رسانی در زمینه عرضه و فروش محصولات
حمایت	واگذاری قدرت و اختیار	اختیاردی به کشاورزان برای اداره امور گوناگون روستا
		اختیاردی به کشاورزان در ارتباط با مشارکت فعالانه تمامی روستاییان در فرآیند مدیریت توسعه روستایی
		میزان احساس قدرت و استقلال فکری کشاورزان
	تشکل سازی و نهادگرایی	عضویت و مشارکت کشاورزان در تشکل‌های اقتصادی و صندوق‌های مالی - اعتباری خرد
		عضویت و مشارکت کشاورزان در تشکل‌های محیط‌زیستی در روستا
		عضویت و مشارکت کشاورزان در تشکل‌های اجتماعی و فرهنگی
دسترسی	دسترسی به منابع مادی	میزان دسترسی کشاورزان به وام و اعتبارات بانکی کم بهره و طولانی مدت، در زمینه اداره امور گوناگون روستا
پژوهشگران		Kanter, 1993; Ahmed et al, 2020; Henao and piero, 2018; Santosa, 2014; Knight and Cottrell, 2016

جدول ۳: ابعاد و شاخص‌های پایداری اقتصاد روستایی

ابعاد	شاخص	گویه
رفاه اقتصادی	افزایش درآمد	میزان درآمد حاصل از فروش محصولات زراعی، دامی
		افزایش میزان پس انداز
		افزایش قدرت خرید مایحتاج خانواده
		تفاوت هزینه‌های تولید محصولات با درآمد حاصل از فروش محصول
	حمایت از کسب و کار	همکاری و حمایت سازمان‌ها و موسسات جهت کسب مجوزهای شروع فعالیت

سهولت ثبت مالکیت زمین‌های زراعی و اخذ امتیاز بهره‌برداری		
حمایت از سرمایه‌گذاران خرد و شرکت‌های خصوصی در بخش کشاورزی		
سهولت دسترسی به بازارها و اخذ مجوزها برای صدور محصولات		
تامین نهاده‌های کشاورزی، بذر و کود و سم	دسترسی به خدمات	عدالت اقتصادی
بهبود خدمات آموزشی و بهداشتی برای روستاییان		
دسترسی به امکانات و مراکز نگهداری محصولات زراعی و باغی		
ارائه انواع بیمه و جبران خسارت		
ایجاد و توسعه زیرساخت‌های اقتصادی روستا		
بهبود وضعیت حمل و نقل کالا و زیرساخت‌های ارتباطی		
تامین نهاده‌های کشاورزی، بذر و کود و سم		
میزان تولید محصولات زراعی و باغی	افزایش تولید	
افزایش سطح زیر کشت محصولات		
افزایش میزان فروش محصولات تولیدی		
افزایش حجم سرمایه‌گذاری افراد شهری و روستایی در فعالیتهای کشاورزی	سرمایه‌گذاری	ثبات اقتصادی
افزایش حجم سرمایه‌گذاری افراد شهری و روستایی در فعالیتهای غیر کشاورزی		
وجود مشوق‌های و انگیزه برای سرمایه‌گذاری در روستا		
افزایش زیرساخت‌ها و تسهیلات برای جذب سرمایه‌گذاری		
Somanje et al, 2020; Van sandt and Carpenter, 2022; Cheng et al, 2020; Luo, 2022		پژوهشگران

نتایج

به‌واسطه مقادیر بالاتر از ۰/۷ آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی به‌واسطه مقادیر بالاتر از ۰/۶ $CR >$ تأیید شده است (Hermstad et al, 2010). روایی همگرا به معنای این است که نشانگرهای هر سازه تفکیک مناسبی را به لحاظ اندازه-گیری نسبت به سازه‌های دیگر مدل فراهم می‌سازد. به عبارت دیگر، هر نشانگر فقط سازه خود را اندازه‌گیری می‌کند و ترکیب آن‌ها به‌گونه‌ای است که تمام سازه‌ها به‌خوبی از یکدیگر قابل تفکیک هستند؛ بنابراین، این آزمون به بررسی همگرایی شاخص‌های اندازه‌گیری کننده متغیرهای مدل می‌پردازد. شاخص میانگین واریانس استخراجی (AVE) آشکار ساخت که تمام سازه‌های مورد مطالعه دارای میانگین واریانس استخراج شده بالاتر از ۰/۵ هستند. همچنین، تمامی مقادیر بارهای عاملی (t) در سطح ۵ درصد بالای ۱/۹۶ و معنی‌دار هستند. بر این مبنای پژوهش مورد تأیید قرار گرفت.

رابطه (۱)

$$AVE = \frac{\sum \lambda_i^2}{\sum \lambda_i^2 + \sum \text{var}(\epsilon_i)}$$

در این قسمت، با بهره‌گیری از داده‌های جمع‌آوری شده از پرسش‌نامه، به بیان آمار توصیفی ویژگی‌هایی از قبیل جنسیت، سن و وضعیت تحصیلات پرداخته شده است. بر اساس اطلاعات به دست آمده از ویژگی‌های فردی پاسخگویان، در سکونتگاه‌های روستایی ناحیه مورد مطالعه، از مجموع پرسش‌نامه‌هایی که توسط کشاورزان در روستاهای نمونه تکمیل شد، حدود ۱۱/۵ درصد از پاسخگویان، زن و ۸۸/۵ درصد مرد بوده‌اند. از بین ۶ گروه سنی، بیشترین درصد پاسخگویان، افراد متعلق به گروه سنی ۳۵ تا ۴۴ سال، به میزان ۲۸/۳ درصد، بوده است. همچنین، بالاترین میزان تحصیلات پاسخگویان در سطح دیپلم با میزان ۳۰/۳ درصد بوده است. شاخص‌های روایی همگرا، آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی میانگین پاسخ‌ها مطابق جدول ۴ سنجیده شد. آلفای کرونباخ میزان بارگیری هم‌زمان متغیرهای پنهان را در زمان افزایش یک متغیر آشکار اندازه‌گیری می‌کند. پایایی ترکیبی نسبت مجموع بارهای عاملی متغیر پنهان به مجموع بارهای عاملی به‌اضافه واریانس خطا است. پایایی پرسشنامه

جدول ۴: شاخص‌های روایی همگرا و پایایی متغیرهای پژوهش

متغیرهای پنهان	Cronbach's Alpha	rho_A	Composite Reliability (CR)	AVE	R ²
تعاملات روستایی - شهری	۰/۷۹۴	۱/۰۶	۰/۸۱۰	۰/۶۳۲	۰/۰۱۴
توانمندسازی ساختاری	۰/۸۱۱	۰/۹۶۰	۰/۹۲۱	۰/۷۱۰	۰/۰۲۱
پایداری اقتصاد روستایی	۰/۸۹۱	۰/۷۹۸	۰/۹۱۷	۰/۶۲۹	۰/۰۰۴

در مدل‌یابی معادلات ساختاری، ابتدا هر یک از سازه‌های پژوهش تحلیل می‌شود. در پژوهش حاضر برای بررسی تأثیر تعاملات روستایی - شهری در توانمندسازی ساختاری کشاورزان در فراگرد پایداری اقتصاد روستایی، با توجه به واکاوی و مرور ادبیات موضوع، ۱۵ شاخص مورد بررسی قرارگرفتند. مدل بر اساس سنجش تأثیر متغیر مستقل

تعاملات روستایی - شهری، (X1 تا X8) بر متغیر میانجی (توانمندسازی ساختاری کشاورزان) (Y1 تا Y4) طراحی شده است، همچنین برای سنجش متغیر وابسته (پایداری اقتصاد روستایی) متأثر از توانمندسازی کشاورزان، سازه‌های (S1 تا S5) مطابق جدول ذیل، طراحی شده است (جدول ۵).

جدول ۵: متغیرهای اثرگذار، میانجی و اثرپذیر در مدل معادلات ساختاری

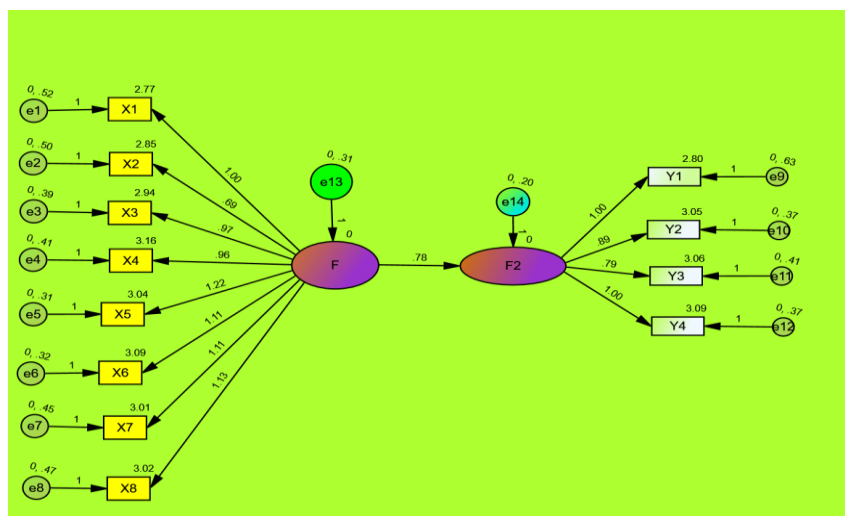
متغیر پنهان	متغیر آشکار	علامت اختصاری در مدل
تعاملات روستایی - شهری	اندازه جریان نیروی متخصص شهری	X1
	اندازه جریان خدمات	X2
	اندازه جریان کالا	X3
	اندازه جریان حمل و نقل و ارتباطات	X4
	اندازه جریان پول و سرمایه	X5
	جریان اطلاعات و فناوری‌های نوین	X6
	اندازه سرمایه‌گذاری در فعالیت کشاورزی و غیرکشاورزی	X7
	جذب ایده‌های نو در فرایند فعالیت‌ها	X8
توانمندسازی ساختاری	متغیر میانجی	علامت اختصاری در مدل
	فرصت (آموزش و آگاهی بخشی)	Y1
	اطلاعات (دانش و مهارت)	Y2
	حمایت (تفویض قدرت و اختیار، تشکل سازی)	Y3
پایداری اقتصاد روستایی	دسترسی (دسترسی به منابع مادی)	Y4
	متغیر وابسته	علامت اختصاری در مدل
	حمایت از کسب و کار	S1
	افزایش درآمد	S2
	سرمایه‌گذاری	S3
	افزایش تولید	S4
	دسترسی به خدمات	S5
	تعاملات روستایی - شهری	F1
توانمندسازی ساختاری کشاورزان	F2	
شرح کلی	پایداری اقتصاد روستایی	F3
	خطای اندازه‌گیری	e
	خطای ساختاری	z

شاخص‌های توانمندسازی ساختاری کشاورزان و همچنین شکل ۴ مدل ارتباطی استاندارد شاخص‌های توانمندسازی ساختاری کشاورزان و ابعاد پایداری اقتصاد روستایی را نشان می‌دهد. شکل ۵ مدل یکپارچه و منطبق شده دو فرضیه و پیامدهای آن را بر ابعاد پایداری اقتصاد روستایی را نشان می‌دهد. در شکل ۳، ضریب مسیر^۳ ۰/۷۸ نشان‌دهنده پیامدهای مولفه تعاملات روستایی - شهری بر توانمندسازی ساختاری کشاورزان است. همچنین، با توجه به مثبت بودن درجه آزادی (۱۰۶)، میزان کای اسکوئر بالای ۰/۵۰ (۲۲۲/۴۹۰) و سطح معنی‌داری پایین‌تر از آلفا ۰/۰۵ (۰/۰۰۰) نشان از تأیید شدن مدل دارد و اثرگذاری تعاملات

در مدل معادلات ساختاری، ضرایب بین متغیرهای پنهان (دایره‌ای) و متغیرهای آشکار (مستطیل) مورد سنجش قرار گرفته‌اند. در مدل اندازه‌گیری، روابط بین متغیرهای آشکار و پنهان، آشکار می‌شود. در مدل پژوهش حاضر، شاخص‌های تعاملات روستایی - شهری به‌مثابه عوامل اثرگذار است. متغیرهای توانمندسازی ساختاری کشاورزان متأثر از تعاملات روستایی - شهری، به‌مثابه متغیر میانجی، و شاخص‌های پایداری اقتصاد روستایی همچون: حمایت از کسب‌وکار، افزایش درآمد، سرمایه‌گذاری، افزایش تولید و دسترسی به خدمات متغیر اثرپذیر است. شکل ۳ مدل ارتباطی استاندارد شاخص‌های تعاملات روستایی - شهری و

شهرها به روستاها به ویژه افراد روستایی شاغل در شهرها دارد همچنین بازگشت سرمایه و پول حاصل از فروش محصولات کشاورزی و باغی توسط روستاییان که می‌تواند محرک اصلی توسعه اقتصاد روستاها گردد. همان‌گونه که در شکل ۳ و جدول ۶ آمده است، ضرایب مسیر شاخص‌های توانمندسازی ساختاری کشاورزان نیز نشان داد شاخص دسترسی (دسترسی به منابع مادی) و فرصت (آموزش و آگاهی بخشی) بیشترین بار عاملی و شاخص حمایت (تفویض اختیار و تشکل‌سازی) کمترین بار عاملی را به خود اختصاص داده است.

روستایی - شهری بر توانمندسازی ساختاری کشاورزان را نشان می‌دهد. همان‌گونه که در جدول ضرایب رگرسیونی استاندارد شده شاخص‌های تعاملات روستایی - شهری و توانمندسازی ساختاری کشاورزان آمده است (جدول ۶)، تمامی بارهای عاملی، نشان از ارتباط مثبت بین دو مولفه مذکور دارد. در این بین، افزایش جریان پول و سرمایه به روستاها، با بار عاملی ۱/۲۲۲، بیشترین تأثیر را در ارتباط با تأثیر تعاملات روستایی - شهری بر توانمندسازی ساختاری کشاورزان داشته است. این موضوع به دلیل بهره‌گیری از انتقال جریان سرمایه از شهرها و وجوه نقد ارسالی آن‌ها از

شکل ۳: ارتباط میان شاخص‌های تعاملات روستایی - شهری و توانمندسازی ساختاری کشاورزان

جدول ۶: برآورد ضرایب رگرسیونی استاندارد شده^۴ میان شاخص‌های تعاملات روستایی - شهری و توانمندسازی ساختاری کشاورزان

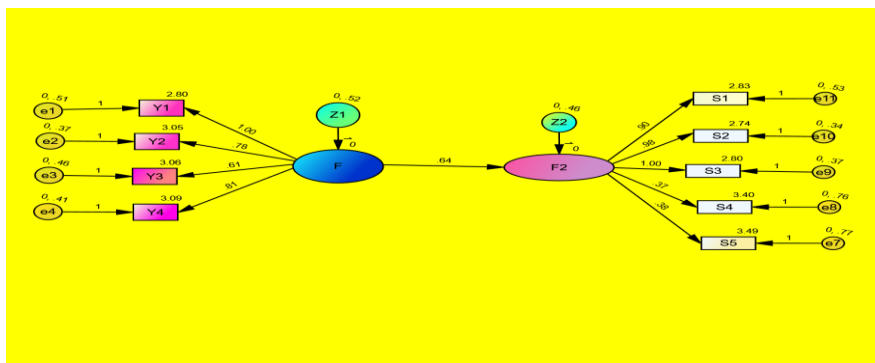
ارتباط بین متغیرها	برآورد
اندازه جریان نیروی متخصص شهری	۱
اندازه جریان خدمات	۰/۶۸۸
اندازه جریان کالا	۰/۹۷۴
اندازه جریان حمل‌ونقل و ارتباطات	۰/۹۵۸
اندازه جریان پول و سرمایه	۱/۲۲۲
جریان اطلاعات و فناوری‌های نوین	۱/۱۰۸
اندازه سرمایه‌گذاری در فعالیت کشاورزی و غیرکشاورزی	۱/۱۳
جذب ایده‌های نو در فرایند فعالیت‌ها	۱/۱۲۹
فرصت (آموزش و آگاهی‌بخشی)	۱/۰۰۰
اطلاعات (دانش و مهارت)	۰/۸۹۱
حمایت (تفویض قدرت و اختیار، تشکل‌سازی)	۰/۷
دسترسی (دسترسی به منابع مادی)	۱

میزان کای اسکور بالای ۰/۵۰ (۲۶۸/۵۵۶) و سطح معنی داری پایین‌تر از آلفا ۰/۰۵ (۰/۰۰۰) نشان از تأیید شدن مدل و اثرگذاری شاخص‌های توانمندسازی ساختاری کشاورزان دارد. همان‌گونه که در جدول ضرایب رگرسیونی استاندارد

در شکل ۴ نیز، ضریب مسیر ۰/۶۴، نشان‌دهنده پیامدهای شاخص‌های توانمندسازی ساختاری کشاورزان متأثر از تعاملات روستایی - شهری بر ابعاد پایداری اقتصاد روستایی است. همچنین، با توجه به مثبت بودن درجه آزادی (۲۶)،

بهبود آن‌ها شده است. همان‌گونه که در شکل ۴ و جدول ۷ آمده است، در ارتباط با شاخص‌های پایداری اقتصاد روستایی افزایش سرمایه‌گذاری با ضریب مسیر ۱ بالاترین میزان اثرگذاری و افزایش تولید با ضریب مسیر ۰/۳۷۵، پایین‌ترین میزان تأثیر را به خود اختصاص داده است. از آنجایی که فعالیت بیشتر روستاهای منطقه مورد مطالعه، فعالیت‌های باغداری است. بنابراین، سرمایه‌گذاری متأثر از افزایش میزان تعاملات روستای - شهری در بخش‌های مختلف اقتصاد روستایی، به ویژه در گستره متنوع‌سازی فعالیت‌ها پیامدهای زیادی را بر منافع اقتصادی کشاورزان بر جای می‌گذارد.

شده شاخص‌های توانمندسازی ساختاری کشاورزان متأثر از تعاملات روستایی - شهری و ابعاد پایداری اقتصاد روستایی آمده است (جدول ۷)، تمامی بارهای عاملی، نشان از ارتباط مثبت بین دو مولفه مذکور دارد. در این راستا، شاخص فرصت (آموزش و آگاهی‌بخشی) با بار عاملی ۱، بالاترین میزان اثرگذاری در ارتقاء توانمندی کشاورزان و پایداری اقتصاد روستایی دارد. برگزاری دوره‌های آموزشی گسترده و در پی آن، ارتقاء توانمندی و آگاهی کشاورزان و دسترسی به منابع مادی و غیرمادی، در سکونتگاه‌های روستایی منطقه مورد مطالعه، باعث اثرگذاری بر روی شاخص‌های مذکور و

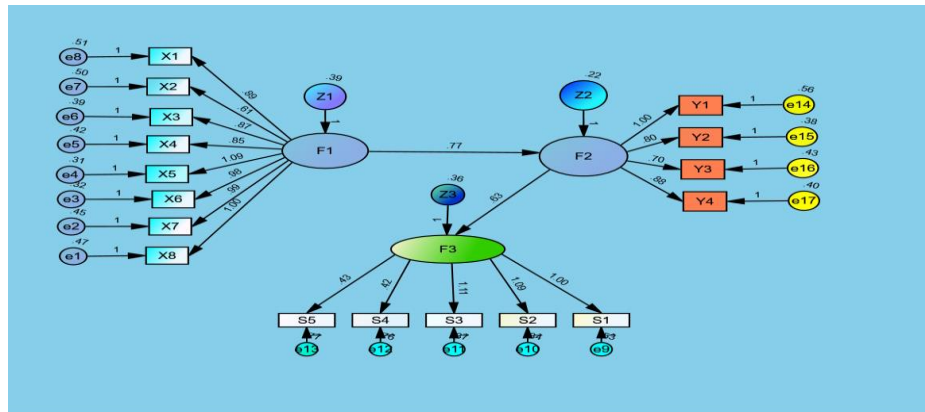
شکل ۴: ارتباط میان شاخص‌های تعاملات روستایی - شهری و توانمندسازی ساختاری کشاورزان

جدول ۷: برآورد ضرایب رگرسیونی استاندارد شده میان توانمندسازی ساختاری کشاورزان و شاخص‌های پایداری اقتصاد روستایی

ارتباط بین متغیرها	برآورد
فرصت (آموزش و آگاهی‌بخشی)	۱
اطلاعات (دانش و مهارت)	۰/۷۷۷
حمایت (تفویض قدرت و اختیار، تشکیل‌سازی)	۰/۶۱۳
دسترسی (دسترسی به منابع مادی)	۰/۸۱۴
حمایت از کسب‌وکار	۰/۹۰۱
افزایش درآمد	۰/۹۸۰
سرمایه‌گذاری	۱
افزایش تولید	۰/۳۷۵
دسترسی به خدمات	۱/۳۸۰

دارد. اعداد به دست آمده در ارتباط با درجه آزادی (۱۱۷)، میزان کای اسکوئر بالای ۰/۵۰ (۵۸۴/۸۰۸) و سطح معنی داری پایین‌تر از آلفا ۰/۰۵ (۰/۰۰۰) نیز مدل کلی را تأیید می‌کند. همان‌گونه که در جدول ضرایب رگرسیونی استاندارد شده شاخص‌های تعاملات روستایی - شهری، توانمندسازی ساختاری و پایداری اقتصاد روستایی نیز آمده است (جدول ۸)، تمامی بارهای عاملی، نشان از ارتباط مثبت بین مولفه‌های پنهان، میانجی و آشکار دارد.

شکل ۵، مدل تلفیق شده دو مدل پیشین است که با توجه به میزان ضریب مسیر تعاملات روستایی - شهری و شاخص‌های توانمندسازی ساختاری کشاورزان (۰/۷۷) است. همچنین، ضریب مسیر بین توانمندسازی روستاییان متأثر از افزایش تعاملات روستاییان با شهر و شاخص‌های پایداری اقتصاد روستایی (۰/۶۳) مدل کلی را تأیید می‌کند. به عبارت دیگر، شاخص‌های توانمندسازی متأثر از افزایش تعاملات روستاییان با شهر، به مثابه متغیر میانجی، به صورت غیرمستقیم، بر پایداری اقتصاد روستایی اثرگذاری مثبت

شکل ۵: ارتباط بین شاخص‌های تعاملات روستایی - شهری، توانمندسازی کشاورزان و شاخص‌های پایداری اقتصاد روستایی

جدول ۸: برآورد ضرایب رگرسیونی استاندارد شده بین شاخص‌های تعاملات روستایی - شهری، توانمندسازی کشاورزان و پایداری اقتصاد

روستایی	برآورد
ارتباط بین متغیرها	
اندازه جریان نیروی متخصص شهری	۰/۸۹۳
اندازه جریان خدمات	۰/۶۱
اندازه جریان کالا	۰/۸۶۸
اندازه جریان حمل‌ونقل و ارتباطات	۰/۸۴۶
اندازه جریان پول و سرمایه	۱/۰۹۲
جریان اطلاعات و فناوری‌های نوین	۰/۹۸۱
اندازه سرمایه‌گذاری در فعالیت کشاورزی و غیرکشاورزی	۰/۹۹۱
جذب ایده‌های نو در فرایند فعالیت‌ها	۱
فرصت (آموزش و آگاهی‌بخشی)	۱
اطلاعات (دانش و مهارت)	۰/۸۰۰
حمایت (تفویض قدرت و اختیار، تشکل‌سازی)	۰/۷۰۱
دسترسی (دسترسی به منابع مادی)	۰/۸۸۱
حمایت از کسب‌وکار	۱
افزایش درآمد	۱/۰۸۶
سرمایه‌گذاری	۱/۱۴
افزایش تولید	۰/۴۲۰
دسترسی به خدمات	۰/۴۳۰

ساختاری کشاورزان در سکونتگاه‌های منطقه مورد مطالعه را تأیید می‌کند. دیگر شاخص‌های نیکویی برازش برای معادلات ساختاری در جدول، همگی نشان‌دهنده برازش مطلوب مدل است. بدین ترتیب، افزایش جریان پول و سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های اقتصادی، افزایش جریان اطلاعات و نیروی متخصص شهری و غیره بر ارتقاء شاخص‌های توانمندسازی ساختاری کشاورزان همچون فرصت، اطلاعات، حمایت و دسترسی اثرگذار بوده است. همچنین، در ارتباط با تأثیر توانمندسازی ساختاری روستاییان متأثر از تعاملات روستایی - شهری، بر پایداری اقتصاد روستایی، با توجه به مدل و بر اساس نتایج جدول، همه شاخص‌های نیکویی برازش، اعم از برازش مطلق، برازش تطبیقی و برازش

در ادامه، برای تعیین برازش مدل از سه شاخص برازش مطلق^۵، تطبیقی^۶ و مقتصد^۷ استفاده شده است. بر اساس مدل و نتایج جدول ۹ در ارتباط با اثرگذاری تعاملات روستایی - شهری بر توانمندسازی ساختاری کشاورزان، مقدار p-value سطح تحت پوشش کای دو برابر با ۲۲۲/۴۹۰ است. چون مقدار بدست آمده بیشتر از ۰/۰۵ است. بنابراین، مدل مذکور تأیید شد. میزان ۱/۹۵۷، شاخص نیکویی برازش^۸ است که نشان‌دهنده معقول بودن این میزان برای برازش مطلوب مدل است. مقدار ریشه میانگین مربعات^۹ که شاخص دیگر نیکویی برازش است هم ۰/۰۳۵ بدست آمد. با توجه به این‌که این میزان کمتر از ۰/۰۵ است، قابل قبول بوده و تأثیر افزایش تعاملات روستایی - شهری بر توانمندسازی

مقتصد، نشان‌دهنده برازش مطلوب است. بنابراین، می‌توان گفت تعاملات روستایی - شهری به لحاظ بهبود شاخص‌های توانمندسازی کشاورزان، بر شاخص‌های پایداری اقتصاد روستایی اثرگذار بوده است.

جدول ۹: شاخص‌های برازش مدل ارتباطی تعاملات روستایی - شهری، توانمندسازی ساختاری کشاورزان و شاخص‌های پایداری اقتصاد روستایی

تفسیر	ملاک	میزان	اختصار	نام شاخص	شاخص برازش
برازش مطلوب	بیشتر از ۰/۰۵	۲۲۲/۴۹۰	Chi-Square	سطح تحت پوشش کای دو	شاخص‌های برازش
برازش مطلوب	بیشتر از ۰/۹۰	۱/۵۷۳	GFI	شاخص نیکویی برازش	برازش مطلق
برازش مطلوب	بیشتر از ۰/۹۰	۲۳/۹۰۹	AGFI	شاخص نیکویی برازش تعدیل‌شده	شاخص‌های تعاملات روستایی - شهری و اثرگذاری بر توانمندسازی ساختاری روستاییان
برازش مطلوب	بیشتر از ۰/۹۰	۰/۹۲۶	NFI	شاخص برازش هنجار شده	برازش مطلق
برازش مطلوب	بیشتر از ۰/۹۰	۲۴۱/۹۳۶	CFI	شاخص برازش تطبیقی	برازش مطلق
برازش مطلوب	بیشتر از ۰/۹۰	۲۷/۲۴۵	RFI	شاخص برازش نسبی	برازش مطلق
برازش مطلوب	۱-۰	۰/۰۹۸	IFI	شاخص برازش فزاینده	برازش مطلق
برازش مطلوب	بیشتر از ۰/۰۵	۱/۱۳۳	PNFI	شاخص برازش مقتصد هنجار شده	برازش مطلق
برازش مطلوب	کمتر از ۰/۰۵	۰/۰۳۵	RMSEA	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	برازش مقتصد
برازش مطلوب	مقداری بین ۱ تا ۳	۱/۵۰۳	CMIN	کای مربع بهنجار شده	برازش مقتصد
برازش مطلوب	بیشتر از ۰/۰۵	۵۸۴/۸۸۰	Chi-Square	سطح تحت پوشش کای دو	شاخص‌های توانمندسازی ساختاری کشاورزان، متأثر از تعاملات روستایی - شهری بر بهبود شاخص‌های پایداری اقتصاد روستایی
برازش مطلوب	بیشتر از ۰/۹۰	۴۱/۱۴۲	GFI	شاخص نیکویی برازش	برازش مطلق
برازش مطلوب	بیشتر از ۰/۹۰	۲۵/۶۸۱	AGFI	شاخص نیکویی برازش تعدیل‌شده	برازش مطلق
برازش مطلوب	بیشتر از ۰/۹۰	۴/۵۵۰	NFI	شاخص برازش هنجار شده	برازش مطلق
برازش مطلوب	بیشتر از ۰/۹۰	۲۵/۹۰۱	CFI	شاخص برازش تطبیقی	برازش مطلق
برازش مطلوب	بیشتر از ۰/۹۰	۲/۹۸۱	RFI	شاخص برازش نسبی	برازش مطلق
برازش مطلوب	۱-۰	۰/۶۱۱	IFI	شاخص برازش فزاینده	برازش مطلق
برازش مطلوب	بیشتر از ۰/۰۵	۴۹/۴۷۷	PNFI	شاخص برازش مقتصد هنجار شده	برازش مطلق
برازش مطلوب	کمتر از ۰/۰۵	۰/۰۲۷	RMSEA	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد	برازش مقتصد
برازش مطلوب	مقداری بین ۱ تا ۳	۲/۲۵۴	CMIN	کای مربع بهنجار شده	برازش مقتصد

بحث

توسعه برنامه‌های متناسب با نیازهای کشاورزان به کاهش فقر و گرسنگی، بهبود بهداشت و آموزش، رسیدگی به نابرابری‌ها می‌داند. شواهد دیگر نشان می‌دهد که افزایش تعاملات روستایی - شهری، می‌تواند عملکرد نهادهای خدماتی، زیرساختی و ادارات دولتی منطقه‌ای و محلی را تقویت کند تا در انجام وظایف خود مؤثرتر باشند (Awumbila et al, 2014; Chatterjee, 2019; Allen et al, 2015). توانمندسازی ساختاری متأثر از جریان‌های روستایی - شهری، در بهبود شاخص‌های پایداری اقتصاد روستاها تأثیر مثبت دارد. این پژوهش با مطالعه ویگنز و همکاران (Wiggins et al, 2018) در زمینه اهمیت ظرفیت‌های اقتصادی تعاملات روستایی - شهری و با مطالعه پایراما و لی دی (pairama and le de, 2018) در نیوزلند در زمینه اهمیت جریان سرمایه مهاجران روستایی ساکن شهرها به حفظ معیشت خانوارهای روستایی و با مطالعه اگرگارد و همکاران (Agergaard et al, 2019) در زمینه تأثیر ایجاد

بهبود شاخص‌های توانمندسازی ساختاری کشاورزان متأثر از تعاملات روستایی - شهری، می‌تواند زمینه را برای پایداری شاخص‌های اقتصادی در سکونتگاه‌های روستایی فراهم سازد. بر این مبنا، این تحقیق، برای بررسی و واکاوی این مقوله، دو فرضیه را بررسی کرد. در این پژوهش ظرفیت‌های نادیده انگاشته شده تعاملات روستایی - شهری را در چارچوب سه بعد ظرفیت نهادی، ظرفیت نوآوری و ظرفیت اقتصادی به‌عنوان مجموعه‌ای از متغیرهای برون‌زا اثرگذار بر توانمندسازی ساختاری کشاورزان و به‌مثابه برانگیزاننده پایداری اقتصاد روستا تعریف می‌کنیم. نتایج پژوهش آشکار ساخت که افزایش تعاملات روستایی - شهری بر توانمندسازی ساختاری کشاورزان روستایی تأثیر مثبت دارد. نتایج پژوهش حاضر همسو با مطالعه سومانجی و همکاران (Somanje et al, 2020) مهم‌ترین تأثیر تعاملات روستایی - شهری را برای افزایش دسترسی به خدمات اساسی و

شهرستان سمیرم وابستگی کمتری به جریان فناوری اطلاعات مبتنی بر ظرفیت‌های تعامل روستایی - شهری دارد. لیکن پژوهش حاضر مطالعه هنگ لو (Luo et al, 2022) و مطالعه ناکاسن و تررو (Nakason and Torero, 2016) که فناوری اطلاعات و ارتباطات را مهم‌ترین پتانسیل پر کردن نابرابری‌های روستایی - شهری می‌داند را تأیید نمی‌کند.

نتیجه‌گیری

در دو دهه گذشته، توجه به رویکرد فراگیر در تعاملات روستایی - شهری در بسیاری از کشورهای در حال توسعه مطرح شده است و دولت‌ها از این طریق، زمینه را برای توسعه اقتصاد نواحی، با پیشرفت توانمندسازی و مشارکت در سطح محلی فراهم می‌سازند. شواهد زیادی وجود دارد که نشان می‌دهد تعاملات نیرومند روستایی - شهری باعث ایجاد مشاغل بیشتر و بهتر کشاورزی و غیرکشاورزی می‌شود. این دو فضا و فعالیت‌های موجود در آن، جریان‌های سرمایه‌گذاری، تولید و مصرف را که برای اقتصاد روستایی آسان می‌سازد. با پنداشت ارزش بهره‌گیری درست از ظرفیت‌های پرشمار تعاملات روستایی - شهری، کشورهای در حال توسعه، در حال آماده‌سازی الگوهایی برای دگرگونی در نظام بازار محصولات کشاورزی، تحول در بازار روستایی، استواری در بهره‌گیری از نوآوری‌ها در بخش کشاورزی و پایداری اقتصادی در سکونتگاه‌های روستایی هستند. سرعت و میزان چنین تحولاتی میان مناطق ناهمسان است و در آمریکای لاتین و آسیا کمابیش پرشتاب است و آفریقا هم در حال شکل‌گیری است بر این شالوده این پژوهش، با تأثیرپذیری از راهبردهای جدید مانند تقویت اقتصادی مبتنی بر پیوندهای روستایی - شهری تاکولی (Tacoli, 2006) و رویکرد فراگیر تعاملات روستایی - شهری داگلاس (Douglass, 1998) و دیگر محققین و نظریه‌پردازان در این حوزه، تأثیرپذیری اقتصاد پایدار روستایی از تعاملات روستایی - شهری با ارتقای توانمندسازی ساختاری کشاورزان روستایی پرداخت. از بین شاخص‌های تعاملات روستایی - شهری به ترتیب اندازه جریان پول و سرمایه، جذب ایده‌های نو در فرایند فعالیت‌ها، سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های کشاورزی و غیر کشاورزی، جریان اطلاعات و فناوری‌های نوین، اندازه جریان نیروی متخصص شهری بر

کانال‌های انتقال پول و جریان نقدی از شهرها برای توسعه خدمات و بهبود توانمندی خانوارهای روستایی و با مطالعه جمشید و همکاران (Jamshed et al, 2020) درباره اهمیت افزایش جریان سرمایه از شهرها به مناطق روستایی و بهبود ظرفیت‌های اقتصادی در روستاها، همسو است جریان سرمایه از شهرها به مناطق روستایی جنبه مهمی است که توانمندی‌های کشاورزان روستایی را تحت تأثیر قرار می‌دهد به‌ویژه در توزیع کمک‌های مالی برای افزایش سطح زیر کشت محصولات و همچنین جبران خسارات توسط دولت و سازمان‌های کمک‌کننده رایج است. جذب افراد خصوصی به سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی، از افزایش میزان پس‌انداز حمایت می‌کند، امنیت و شفافیت معاملات را ارتقا می‌دهد و ثبات اقتصادی را نیز ممکن می‌سازد. مطالعه ایراداس و همکاران (Ira das et al, 2013) یافته‌های پژوهش با مطالعه چانگ چن (Cheng et al, 2020) در چین، مطالعه ایساکسن و تریپل (Isaksen and Trippel, 2016)، فن براون (Von braun, 2014) و مطالعه فن ساند و کارپنتر (Van sandt and Carpenter, 2020) همسو است. در پژوهش‌های مذکور توانمندسازی را به‌عنوان حلقه مفقوده تعاملات روستایی - شهری قلمداد کرده‌اند و بر ظرفیت‌های تعاملات روستایی - شهری به‌مثابه یکی از جلوه‌های مهم تغییر و تحول (گذار) برای افزایش توانمندی‌های روستاییان و در نتیجه بهبود ابعاد پایداری اقتصاد روستایی تأکید کرده‌اند. سرمایه‌گذاران شهری که به مناطق روستایی مهاجرت کردند، دانش را از بازارهای شهری با خود می‌آوردند و مهارت کشاورزان را برای اتصال به بازارهای منطقه‌ای و ملی افزایش می‌دهند. در این راستا همچنین بر تعامل دانش و مهارت‌های نوآورانه (به‌ویژه تخصص محور) در تقویت ظرفیت افراد را برای مشارکت در اقتصاد پایدار تأکید شده است. کشاورزان از منابع دانش محلی برای کشاورزی‌های خرده‌پا و از منابع دانش تخصصی برای مزارع و باغات وسیع‌تر استفاده می‌کنند. به‌خصوص در روستاهایی که ما بررسی کردیم تعامل و استفاده از نوآوری‌های تکنولوژی بیشتر در باغات وسیع استفاده می‌شود. همچنین ایجاد توانمندی ناشی از یادگیری و آموزش، در بین کشاورزان محلی، می‌تواند منجر به پذیرش نوآوری‌ها، ارتباطات مؤثر و مشارکت و پیوند میان آنها شود. از سویی نتایج پژوهش نشان می‌دهد که توانمندی کشاورزان

کاهش اثرات اقتصاد تک‌محصولی متکی به باغداری (سیب‌درختی)، استفاده از قابلیت‌های طبیعی ناحیه و افزایش سرمایه‌گذاری در زمینه فعالیت‌های مکمل بخش کشاورزی و پس از آن به تقویت شاخص‌های اقتصادی سکونتگاه‌ها منجر شود. از طرفی افزایش تولید محصول سیب‌درختی در روستاهای شهرستان سمیرم باعث تقویت ارتباط متقابل روستاها فراتر از شهرستان سمیرم و با دیگر شهرهای بزرگ منطقه و کشور شده است. بر این اساس بررسی ظرفیت‌های آشکار و پنهان متأثر از اندازه جریان‌های روستایی و شهری که به تقویت مؤلفه‌های توانمندسازی کشاورزان منجر می‌شود ضروری به نظر می‌رسد. در راستای تحقیق انجام گرفته، در مطالعات آینده ضروری است که پژوهشگران به بررسی تأثیرات ظرفیت تعاملات روستایی - شهری در بهبود مؤلفه‌هایی همچون تشکیل‌سازی و نهادگرایی و بهبود فناوری اطلاعات با رویکرد جامع بپردازند. از محدودیت‌های پژوهش حاضر، واکاوی اقدامات توانمندسازی کشاورزان همچون سازمان‌های مردم‌نهاد و دست‌اندرکاران شهری است که اقدامات توانمندسازی را برای کشاورزان روستایی انجام می‌دهند که با توجه به سؤال و موضوع پژوهش در این مقاله واریسی نشد. همچنین، چگونگی عضویت کشاورزان در تشکلهای مردم‌نهاد و تعامل این تشکلهای روستایی دستیابی به قدرت جمعی آنها از دیگر محدودیت‌های تحقیق حاضر است.

سپاسگزاری

نویسنده این مقاله از هیچ سازمان یا ارگانی کمک مالی دریافت نکرده است.

توانمندسازی ساختاری کشاورزان تأثیر داشته است. بعلاوه، بر اساس ادبیات موضوع، پایداری اقتصاد روستایی، خود تابعی از ارتقاء توانمندسازی ساختاری کشاورزان است که اندازه جریان‌های فضایی روستایی - شهری بر عملکردشان در این راستا اثرگذار است. به‌گونه‌ای که افزایش اندازه جریان‌های روستایی - شهری از طریق بهبود شاخص‌های توانمندسازی ساختاری همچون فرصت، اطلاعات، حمایت و دسترسی؛ می‌تواند با بهبود دسترسی به منابع و افزایش آگاهی و مهارت در فعالیت‌های اقتصادی زمینه‌ساز ارتقاء شاخص‌های پایداری اقتصادی روستا گردد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد از بین شاخص‌های توانمندسازی ساختاری کشاورزان متأثر از تعاملات روستایی - شهری شاخص فرصت (آموزش و آگاهی‌بخشی) و دسترسی (دسترسی به منابع مادی) و بالاترین میزان اثرگذاری در ارتقاء توانمندی کشاورزان و شاخص سرمایه‌گذاری بالاترین میزان اثرگذاری را در پایداری اقتصاد روستایی دارد. در این راستا افزایش روابط کشاورزان با متخصصان شهری و آموزش‌های به دست آمده متأثر از تعامل آنها با شهر باعث تقویت روابط کشاورزان با بازارهای بین‌المللی و در نتیجه افزایش تولیدات صادرات محور شود. تولیدات صادرات محور سیب‌درختی در شهرستان سمیرم می‌تواند به‌عنوان یک ظرفیت برای ایجاد نهادهای اقتصادی جدید مستقر در مناطق روستایی عمل کنند. در موارد دیگر، سرمایه‌گذاران شهری که به مناطق روستایی مهاجرت کردند و دانش را از بازارهای شهری با خود می‌آوردند و مهارت کشاورزان را برای اتصال به مناطق اصلی و بازارهای مربوطه افزایش می‌دهند. تعاملات مثبت میان شهر و روستاهای ناحیه می‌تواند در دسترسی کشاورزان به نهادهای و خدمات، حمایت از کسب‌وکار و

پانویس

- 1-Exogenous
- 2-Endogenous
- 3-Path coefficient
- 4-Estimation of standardized regression coefficients
- 5-Absolute Index

- 6-Comparative Index
- 7-Parsimonious Index
- 8-Goodness Fit Index
- 9-Root Mean Squared Error of Approximation (RMSEA).

References

Ahmed, T., Chandran, V.G.R., Klobas, J.E., Linan, F. and Kokkalis, P., 2020. Entrepreneurship education programmes: How learning, inspiration and resources affect intentions for new venture creation in a developing economy.

The International Journal of Management Education, v. 18, p. 1-13.
Agergaard, J., Tacoli, C. and Borby, S., 2019. Revisiting Rural-Urban Transformations and Small-Town Development in Sub-Saharan Africa. The European Journal of Development Research, v. 31, p. 2-11.

- Aloini, D. and Martini, A., 2013. Exploring the exploratory search for innovation: a structural equation modelling test for practices and performance. *International Journal of Technology Management*, v. 61(1), p. 23-46
- Akkoyunlu, S., 2015. The potential of rural-urban linkages for sustainable development and trade. *International Journal of Sustainable Development & World Policy*, v. 4(2), p. 20-40.
- Allen, A.E., Davila, J., Hofmann, P. and Brown, D., 2015. Topic guide: Building reciprocal rural-urban linkages through infrastructure investment and development. London: UK Department of International Development. DOI: http://dx.doi.org/10.12774/eod_tg.allenaeta.
- Awumbila, M., Owusu, G. and Teye, J.K., 2014. Rural-urban migration into slums reduce poverty? Evidence from Ghana, *Migrating out of Poverty*, University of Sussex, Working Paper, v. 13, p. 1-41.
- Azad Hedayat, H., Pourtahari, M., Roknedin Eftekhari, A. and Rezvani, M.R., 2015. Analysis of the Rural Development System Using the Integrated Regional Network Pattern (Case study: Iraq, Kirkuk Province). *Journal of Rural Research*, v. 6(3), p. 635-654 (In Persian).
- Carlino, A. and Mills, S., 1987. The Determinants of County Growth. *Journal of Regional Science*, v. 27, P 39-54. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9787.1987.tb01143.x>.
- Carpenter, C. and Loveridge, S., 2019. A spatial model of growth relationships and Latino-owned business. *Ann. Reg. Sci*, v. 63, p. 541-557
- Chao, Y. and Zhimin, L., 2022. Rural-urban co-governance: multi-scale practice, *Science Bulletin* v.65 (10), p. 778-780, DOI: 10.1007/978-981-16-1201-5.
- Cain, K., Oakhill, J. and Lemmon, K., 2004. Individual differences in the inference of word meanings from context: The influence of reading comprehension, vocabulary knowledge, and memory capacity. *Journal of Educational Psychology*, v. 96, p. 671-681.
- Chatterjee, S., 2019. Rural-urban differentials in fertility levels and fertility preferences in West Bengal, India: a district-level analysis. *Journal of Biosocial Science*, v. 52(1), p. 117-131.
- Cheng, C., JinYang, J.G. and Wen, C., 2022. An observation over the rural-urban re-connecting process based on the Alternative Food Network (AFN) in China from the perspective of social capital. *Habitat International*, v. 130. 102708. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2022.102708>.
- Douglass, M., 1998. A regional network strategy for reciprocal rural-urban Linkages: An agenda for policy research with reference to Indonesia. *Third World Planning Review*, v. 20(1), p. 1.
- Douglass, M., 2006. A Regional Network Strategy for Reciprocal Rural-Urban Linkages: An Agenda for Policy Research with Reference to Indonesia, Tacoli, Cecilia (Editor), *The Earth scan Reader in Rural-Urban Linkages*, Earth scan Reader Series, London, p. 124-155.
- Echebiri, R.N., Onwusiribe, C.N. and Nwaogu, D.C., 2017. Effect of livelihood diversification on the food security status of rural farm households in Abia State Nigeria. *Econ. Eng. Agric. Rural Dev*, v. 17(1), p. 159-166.
- Gharaibeh, A., Mohammad, N., Alhamad, D.A., Hassan, A. and Naser, I., 2022. The impact of the spatial configuration of socioeconomic services on rural-urban dependencies in Northern Jordan, *GeoJournal*, v. 87, p. 4475-4490.
- Gkartzios, M. and Lowe, P., 2019. Revisiting neo-endogenous rural development, in Scott, M., Gallent, N. and Gkartzios, M. (ed.) *The Routledge companion to rural planning*. New York: Routledge, 159 p.
- Hermstad, A.K., Swan, D.W., Kegler, M.C., Barnette, J.K. and Glanz, K., 2010. Individual and environmental correlates of dietary fat intake in rural communities: A structural equation model analysis, *Social Science & Medicine*, v. 71(1), p. 93-101.
- Henao, Z.D. and Peiro, J.M., 2018. The Importance of Empowerment in Entrepreneurship. In *Inside the Mind of the Entrepreneur*, p. 185-206. https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/978-3-319-62455-6_14.
- Hussein, K. and Suttie, D., 2016. Ifad Research Series 5-Rural- urban linkages and food systems in sub-Saharan Africa: the rural dimension. IFAD.Rochester, 38 p. <https://ssrn.com/abstract=3284460>
- Isaksen, A. and Trippi, M., 2016. Exogenously Led and Policy-Supported New Path Development in Peripheral Regions: Analytical and Synthetic Routes. *Economic Geography*, v. 93, p. 436-457.
- Ir- Ira, D., Kanti, D. and Borbora, S., 2013. Rural-urban Linkages for Development of Rural Economy in Assam: A Social Accounting Matrix Approach. *Journal of Rural Management*, v. 9(2), p. 183-208.
- Jamshed, A., Birkmann, J., Feldmeyer, D. and Ahmad, I.R., 2020. A Conceptual Framework to Understand the Dynamics of Rural-Urban Linkages for Rural Flood Vulnerability. *Sustainability*, v. 12(7), <https://doi.org/10.3390/su12072894>
- Kapfudzaruwa, F., Kudo, S. and Hansen, M., 2018. Rural-urban Linkages and Sustainable Development. *Rural-Urban Linkages and Sustainable Development in Africa*, Denver: Spears Media Press, 226 p.
- Kanter, R., 1993. *Men and Women of the Corporation*. New York: Basic Books, 416 p.
- Koc, T. and Ceylan, C., 2007. Factors Impacting the Innovative Capacity in Large Scale Companies. *Technovation*, v. 27, p. 105-114.

- Knight, D.W. and Cottrell, S.P., 2016. "Evaluating tourism-linked empowerment in Cuzco Peru. *Tourism Research*, v. 56, p. 32-47.
- Luo, H., Zuo, M. and Wang, J., 2022. Promise and Reality: Using ICTs to Bridge China's Rural-Urban Divide in Education. *Educ. Technol. Res. Dev.* 2022, v. 70, p. 1125-1147.
- Nakasone, E. and Torero, M., 2016. A text message away: ICTs as a tool to improve food security. *Agriculture Economics*, v. 47(1), 12314. <https://doi.org/10.1111/agec.12314>.
- Pairama, J. and Le De, L., 2018. Remittances for Disaster Risk Management: Perspectives from Pacific Island Migrants Living in New Zealand. *Int. J. Disaster Risk Sci*, v. 9, p. 331-343.
- Prajogo, D. and Ahmad, P., 2006. Relationships between innovation stimulus, innovation capacity, and innovation performance. *R&D Management*, v. 36(5), p. 499-515.
- Rejeb, H.B., Morel-Guimaraes, L., Boly, V. and Assi, N.G., 2008. Measuring innovation best practices: Improvement of an innovation index, integrating threshold and synergy, v. 28(12), p. 838-854.
- Saeedi, A., Azizpour, F., Hosseini Hashel, S., Khalifeh, E. and Rika, J., 2012. Comparative Study of Obstacle to Formation of Rural-Urban Linkages the Case Study of Marvdasht (Fars) and Kuhdasht (Lurestan) Areas, *Journal of Geography*, v. 10(33), p. 7-26 (In Persian).
- Santosa, I., 2014. Strategic Management of Rural Community Empowerment: Based Local Resources, *International Integration for Regional Public Management*, v. 14, p. 193-199.
- Scheepers, L.A., 2015. An institutional capacity model of municipalities in South Africa. Unpublished PhD thesis in Public Management and Development Planning: Stellenbosch: Stellenbosch University, 264 p.
- Somanje, A.N., Mohan, G., Lopes, J., Mensah, A., Gordon, C., Zhou, X., Moinuddin, M., Saito, O. and Takeuchi, K., 2020. Challenges and potential solutions for sustainable urban-rural linkages in a Ghanaian context. *Sustainability*, v. 12(2), [Doi.org/10.3390/su12020507](https://doi.org/10.3390/su12020507).
- Shafiei Sabet, N. and Azharianfar, Sh., 2017. Urban-rural reciprocal interaction potential to develop weekly markets and regional development in Iran. *Habitat International*, v. 61, p. 31-44.
- Shafieisabet, N. and Mirvahedi, N., 2021. The role of rural-urban linkages in perceived environmental effects of farmers for participation in sustainable food security plans. *Agriculture & Food Security*, v. 10, p. 1-26.
- Shafieisabet, N. and Mirvahedi, N., 2022. Benefits of rural-urban interactions for sustainable food security in Iran, *Human Geographies*, v. 16(1), p. 19-31.
- Tacoli, C., 2006. *The earthscan reader in rural-urban linkages (1 edition)*. London, UK: Routledge, 350 p.
- Thanh, H.X., Anh, T.T., Quang, L.T., Giang, D.T. and Phuong, D.T., 2013. *Food Security in the Context of Vietnam's Rural-Urban Linkages and Climate Change*; IIED: London, UK, 45 p.
- Van Sandt, A. and Carpenter, C.V., 2022. So Close, Yet So Far: The Benefits and Limits of Rural-Urban Industry Linkages. *Sustainability*, v. 14(5), <https://doi.org/10.3390/su14052875>.
- Von Braun, J., 2014. Urbanization and Decentralization: The changing urban-rural linkages and opportunities of decentralization of services, 54th Congress of the European Regional Science Association, St. Petersburg, 2014. <http://hdl.handle.net/10419/124403>.
- Wiggins, S., Sabates-Wheeler, R. and Yaro, J., 2018. *Rural Transitions, Economies and Rural-Urban Links*. APRA Working Paper 11, Future Agricultures Consortium, 50 p. <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/handle>.
- Yigitcanlar, T. and Bulu, M., 2015. Dubaization of Istanbul: insights from the knowledge-based urban development journey of an emerging local economy. *Environment and Planning A*, v. 47(1), p. 89-107.
- Zarabi, A., Pour-Qayoumi, H. and Zaraei, Y., 2011. Investigating the Relations between Urban and Rural Economy in Medium Cities: (Case Study: Kazerun County). *Journal of Geography Developmental Education*, v. 25(4), p. 1-7 (In Persian).